

bus, excepta Levi, quia, ut notat Josephus supra, pro Levi inter capita trium ponitur Manasses, et pro Joseph ponitur Ephraim, quos Jacob in adoptionem a Josepho impetraverat, Genes. 48.

23. *Cur Scriptura duodecim tantum tribus numeret.*—Estque considerandum, quod licet juxta dictam computationem et adoptionem fuerint tredecim tribus, nunquam in Scriptura nisi duodecim numerantur propter numeri perfectionem. Observatum autem est, quoties tribus numerantur in ordine ad spiritualia, numerari Levi, et aut tribus Ephraim et Manasse reduci ad unam Joseph, ut Genes. 46, et Exod. 28, Deuter. 27; vel excludi aliquam, ut Apoc. 7 omittitur tribus Dan, propter Antichristum. Cum vero recensentur tribus in ordine ad secularia vel temporalia excludi Leviticam, et Manasse ac Ephraim in duas distingui, ut Numer. 1, Deuter. 18, etc., quia in ordine ad temporalia erat tribus Levi quasi separata ab aliis. Atque eodem modo quando sub Jeroboam divisæ sunt duodecim tribus, et duæ, scilicet, Juda et Benjamin manserunt sub Roboam, et reliquæ decem ad Jeroboam transierunt, in illis non numeratur Levi, ut ex 2 Reg. 11, et 2 Paral. 11, aperte sumitur, quia nimirum (ut conjectare licet) illa ad temporale regnum non pertinebat. Ex his ergo probabiliter colligitur exemptio sacerdotalis tribus a jurisdictione regum in lege veteri. Et non parum confirmatur ex auctoritate et potestate præcipiendi data Pontifici illius legis, Deuter. 17, de qua in superiori libro dictum est. Multo ergo majori ratione credi debet talis exemptio in lege nova divino jure clericali statui concessa.

24. *Ultima assertionis declaratio secundæ præfertur.*—Tandem, rejectis prima sententia capite præcedenti relata, et prima declaratione assertionis catholice in hoc capite posita, quæ cum dicta prima opinione coincidit, et conferendo hanc postremam declarationem cum secunda, quod hæc postrema præferenda sit, in hunc modum potest morali ratione declarari. Conveniunt enim duæ illæ declarationes seu sententiæ, privilegium ecclesiasticæ immunitatis esse ex jure divino et humano, cujus ratio reddi potest, quia oportuit tale privilegium esse perpetuum, fixum et immobile, et ideo debuit esse de jure divino, simulque necessarium fuit esse aliqua ex parte mutabile vel variabile, et ideo juri etiam humano aliquo modo subster-

ni debuit. Conjunctio autem utriusque juris circa tale privilegium duplici modo cogitari vel fieri potuit: primo, ut jus divinum tantum remote tale privilegium concedi præciperet, jus vero humanum illud constitueret hominum arbitrio. Secundo e converso, ut jus divinum illud proxime contulerit, commiserit tamen homini ut illud in particulari moderari et accommodare posset. At vero ex his duobus modis hic posterior convenientior est; ergo credendum est isto modo fuisse a Christo datum Ecclesiæ suæ hoc privilegium.

25. *Declaratur minor ex illis duabus proprietatibus, quæ in hoc privilegio considerari possunt, scilicet stabilitas et aliqua varietas; nam prior multo major erit et securior, si hoc privilegium immediate per ipsum jus divinum constitutum sit et concessum. Sic enim per nullam humanam potestatem, sive temporalem, sive ecclesiasticam, poterit omnino auferri, quod ad conservationem ecclesiastici status et reverentiam divino cultui debitam necessarium fuit. Item hoc modo nulla usurpatio vel præsumpta humana præscriptio poterit contra hanc immunitatem prævalere, quod ad cobibendam temporalium regum vim et ambitionem etiam convenientissimum ac pene necessarium fuit. Denique hoc modo etiam ipsi Pastores Ecclesiæ cautiores erunt in mutationibus faciendis in his privilegiis, majorique titulo poterunt importunis precibus principum secularium resistere, ne facultates vel licentias huic privilegio aliquo modo derogantes illis concedant. Posteriori autem parti in usu hujus privilegii necessariæ, nimirum, ut in particularibus casibus, vel personis interdum variari vel mutari possit, sufficientissime provisum fuit, subordinando privilegium potestati Pontificis quoad hanc mutationem ex causa faciendam; ergo hæc fuit convenientissima institutio. Tertia ergo sententia, quæ in hunc modum privilegium hoc declarat, alteri præferenda est.*

26. *Diluantur secundæ declarationis fundamenta.*—Ac propterea non recte æquiparatur hoc privilegium cum aliis observantiis vel cæremoniis ecclesiasticis, quarum institutio in particulari est de jure humano, licet generale præceptum illarum sit de jure divino; est enim in multis dissimilis ratio. Primo, quia illarum institutio per divinum jus fieri non poterat in genere, abstrahendo nimirum a particularibus cæremoniis, quia in-

CAPUT X.

QUOMODO SINGULIS CLERICORUM VEL PERSONARUM ECCLESIASTICARUM ORDINIBUS EXEMPTIO ECCLESIASTICA JURE DIVINO CONVENIAT.

1. *Varii gradus personarum exemptionem gaudentium.*—Ut veritas in superiori capite confirmata magis elucescat, operæ pretium visum est, in singulis statibus seu ordinibus personarum ecclesiasticarum illam explicare, et in singulis proprias rationes hujus privilegii expendere; nam in quibusdam inveniri poterunt majores vel urgentiores quam in aliis, licet in omnibus sufficientes sint. Varii ergo distingui possunt gradus ecclesiasticarum personarum sub Petro; nam de Petro et ejus successoribus jam diximus. In primo ac præcipuo gradu fuerunt alii Apostoli a Petro; in secundo sunt Episcopi, qui Apostolis non ut Apostolis, sed ut Episcopis successerunt. Sub his sunt sacerdotes, ex quibus quidam sunt parochi, et pastores animarum, alii sunt simplices sacerdotes, vel omnino, vel in aliqua dignitate constituti. Sub sacerdotibus sunt inferiores clerici in sacris, et sub his alii in minoribus ordinibus constituti, conjugati vel non conjugati. Ac denique sunt aliæ personæ, quæ, licet ordinem aut tonsuram non habeant, ratione status ecclesiasticæ censentur, et privilegio canonis gaudent. De his igitur omnibus sigillatim dicendum est.

2. *Prima opinio negans.*—*Primum fundamentum.*—Primum dubium est, an Apostoli extra Petrum habuerint hoc privilegium, ita ut jure licuisset non parere imperatoribus, si facto possent; et e converso magistratus sæculares injuste eos judicarent propter usurpatam jurisdictionem, nisi forte ignorantia privilegii eos excusaverit. Rex enim Angliæ, in Præfatione, pag. 139, constanter negat hanc Apostolorum exemptionem dicens, *primitivæ Ecclesiæ temporibus nunquam id fuisse in dubium revocatum.* Quam sententiam aliqui etiam Catholici, saniore quidem mente, et non cum tanta exaggeratione defendunt. Quibus favere videntur Chrysostomus, et Theophylact., ad Rom. 13, dicentes etiam Apostolos non eximi ab obedientia et subjectione magistratum temporalium; et loquuntur non solum quoad vim directivam, sed etiam quoad coactivam, prout Apostolus etiam loquebatur. Et inter alics auctores modernos hoc expressius docuerunt Albertus

Pighi. et Jansenius, in locis jam citatis. Qui generaliter in hoc fundantur, quod clerici non erant exempti a potestate principum ethnicorum, quando in eorum regnis degebant, quia illi principes non erant sub jurisdictione Ecclesiae, quae ratio etiam in Apostolis locum habuit. Verumtamen illa ratio non probat, sed supponit hoc privilegium non fuisse Apostolis a Christo concessum; nam si Christus illud concedere voluit, nihil obstare posset quod infideles principes non essent Petro aut Ecclesiae directe subjecti, quia ipsi Christo subjecti erant, ideoque potuit ab eorum jurisdictione eximere quos vellet, sicut exemit Petrum.

3. *Secundum fundamentum.* — *Tertium.* — Si ergo Apostoli hoc privilegium non habuerunt, non est quia principes infideles erant extra jurisdictionem Ecclesiae, sed quia hoc pendet ex voluntate Christi, et de hac non constat per aliquam revelationem scriptam aut non scriptam; privilegium autem extraordinarium et supernaturale asserendum non est nec credendum sine testimonio voluntatis principis. Secundo, quia tale privilegium fuisset Apostolis inutile, quia nunquam illo erant usuri, neque in effectu habituri erant talem facultatem. Tertio addi solet, quod Paulus, Act. 25, Caesarem appellavit, tanquam judicem et legitimum superiorem suum in causa criminali de qua tractabatur. Quem locum vehementer urget rex Angliae, eumque ita intellexit Albertus Pighius, et approbavit aliquando Bellarminus, quos Lorinus secutus est. Et suaderi hoc potest, quia alias non bene fecisset Paulus appellando ad judicem non suum, et tacite renunciando privilegio, cui nullus Praelatus renunciare potest. Denique sumi potest argumentum ex Matth. 17, ubi Christus pro se tantum et Petro tributum solvi jussit, et per hoc alii Apostoli intellexerunt (ut supra ex Patribus retuli) aliquod speciale privilegium Petro fuisse collatum; non est ergo cur dicamus fuisse commune caeteris Apostolis.

4. *Secunda sententia affirmans.* — Contrariam sententiam supponit Turrecremata, loco citato, eamque tandem praetulit Bellarminus, qui hac ratione dicit, Paulum non jure, sed facto, Caesarem appellasse, non tanquam ad superiorem suum, nam ab illius jurisdictione exemptus erat, utique jure divino, sed quia alia ratione non poterat inimicorum insidias evitare, neque locus ille in rigore amplius cogit, ut statim dicam. Unde sententia

haec omnino praefenda est, et praeter generalia fundamenta de toto statu clericali, confirmari potest, primo, ex his quae de Petro diximus; nam, licet Petrus respectu Apostolorum esset illis superior, nihilominus respectu Ecclesiae, et omnium temporalium, et totius orbis, habebant quamdam cum Petro aequalitatem, nam fuerunt principes constituti super omnem terram, et ab ipso Christo immediate habuerunt jurisdictionem directam vel indirectam super omnes principes terrae; ergo ex vi illius excellentiae fuerunt exempti a jurisdictione principum saecularium. Est enim praeposterum et indecorum, superiores principes ab inferioribus judicari, et pastores ovibus subdi. Hinc etiam verba Christi: *Ergo liberi sunt filii*, ad Apostolos extendi possunt majori certe ratione, quam ad quoslibet alios clericos. Tum quia illi magis proprie et stricte fuerunt de familia Christi filii Dei; fuerunt enim magis illi conjuncti, et unum collegium cum illo componebant; et mensa, et si qua habebant temporalia bona, omnibus erant communia. Tum etiam quia singulari modo participarunt excellentiam et potestatem, quam Christus in homines habuit, et ideo etiam in exemptione ab humanis potestatibus illum imitari debuerunt, atque ita sub nomine filiorum veniunt tanquam accessorium sub principale. His ergo modis satis videtur constare de Christi voluntate.

5. *Solvuntur fundamenta contrariae opinionis.* — Neque refert quod Apostoli nunquam erant illa libertate usuri, nam erat quasi connaturalis eorum dignitati, vel certe maxime decens, et ideo non debuerunt illa nobilitate (ut sic dicam) vel ingenuitate privari, etiam si propter hominum ignoracionem vel malitiam permittendi non essent illa gaudere, sicut etiam de ipso Petro dicendum est. Et ita etiam contingere potuit in facto Pauli, in quo non fuisse praesidem legitimum judicem probat novissime et optime Cardinalis Bellarm., in cap. 13 suae Apolog., quia causa Pauli, quae tunc agebatur, non erat civilis, sed religionis, utique de praedicatione Pauli ad gentes, Act. 22, de Resurrectione mortuorum, cap. 23, et quod esset sectae Nazaræorum defensor, cap. 24, ac denique de *quæstionibus suae superstitionis, et de quodam Jesu*, ut ipse praeses dixit, c. 25. In causa autem religionis non poterat laicus et ethnicus homo esse legitimus judex. Neque propterea male fecit appellando ad judicem laicum et infidelem, quia vitari non poterat si-

mile iudicium, in quo jam sub inferiori iudice laico etiam, et infideli erat constitutus, et ideo prudenter fecit appellando ad legitimum superiorem ejusdem inferioris iudicis et suorum accusatorum, quorum injustam vexationem hoc modo redimebat. Praesertim quia etiam potuit Paulus Caesarem appellare intentione implorandi ejus auxilium, eo meliori modo quo posset. Sic enim factum illud interpretari videtur Athanasius, Apol. ad Constantium; implorare autem auxilium principis saecularis contra vim et injuriam illatam ab inferiori iudice laico, non est illicitum, neque libertati ecclesiae repugnans, imo illi maxime consentaneum, ut ibidem significare voluit Athanasius, et Augustinus, epist. 48, 50 et 204, contra Donatistas docuit. Et hoc significant verba Pauli, Act. 28: *Coactus sum appellare Caesarem*, videlicet, ut eum eriperet e manibus Judaeorum, a quibus per solum praesidem liberari non posse timebat.

6. *An Episcopi sint exempti.* — Secundo loco dicendum est de Episcopis, in quibus considerari potest potestas ordinis, in qua Apostolis aequales sunt, et superiores sacerdotibus, unde hoc titulo potest aliqua major ratio hujus privilegii in eis considerari quam in sacerdotibus, major vero sumitur ex munere pastoralis. Nam praeter potestatem ordinis considerari potest et debet in Episcopis pastoralis dignitas, et potestas jurisdictionis Episcopalis, ratione cujus sunt spirituales principes Ecclesiae, non quidem universales, sicut Apostoli, sed in suis dioecesibus, propter quod dicuntur esse successores Apostolorum. Hac ergo ratione post Apostolos videtur efficacius probari, habere Episcopos a Christo Domino hoc privilegium fori saecularis. Nam ad illos possunt cum proportione applicari rationes de Apostolis factae. Quia illi sunt altiori modo quam caeteri de familia Christi, et cum Pontifice specialiter vocati in partem sollicitudinis, et ideo ab eo fratres vocantur; merito ergo censeri possunt inter filios a Christo comprehensi, cum dixit: *Ergo liberi sunt filii*. Tum etiam quia Episcopi sunt Patres principum saecularium, et simpliciter illis superiores, et ideo indignum est, et indecens, ut ab eis judicentur.

7. Unde Anacletus Papa, de Episcopis loquens, in Epist. 2, c. 2, sic ait: *Unde liquet, quod summi sacerdotes, id est, Episcopi a Deo sunt judicandi, non ab humanis, aut pravæ vitæ hominibus lacerandi, sed potius ab omni-*

*bus fidelibus portandi, ipso Domino exemplum dante, quando per se ipsum, et non per alium, vendentes et ementes ejecit de templo*¹, et caetera quae prosequitur. Et idem optime confirmant verba Gregorii VII, lib. 8, in ep. 21, quae supra jam retuli: *Quis dubitet sacerdotes Christi, regum, et principum, omniumque fidelium patres et magistros censeri? nonne miserabilis insania esse cognoscitur, si filius patrem, discipulus magistrum sibi conetur subjugare, et iniquis obligationibus illum potestati suae subjicere, a quo credit, non solum in terra, sed etiam in caelis se posse ligari ac solvi*; ubi constat praecipue de Episcopis loqui, quibus convenit ligandi et solvendi potestas in exteriori foro, seu iudicio ecclesiastico.

8. Unde statim idem Pontifex, ex altero Gregorio, lib. 4, epist. 32, c. 75, refert historiam supra tactam de Constantino, qui in Concilio Nicæno, *nullam iudicis sententiam super Episcopos dare praesumpsit, sed illos etiam deos vocans, non suo debere subesse iudicio, verum se ab illorum pendere arbitrio iudicavit*. Imo addit Melchisedes Papa, in cap. *Futuram*, 2, q. 1, dixisse Constantinum, *Episcopos solius Dei iudicio reservari*. Unde colligunt adversarii, verba illa Constantini urbanitatis tantum fuisse, quoniam alias Episcopi neque a Papa possent judicari. Sed longe aliter hoc declarat et confirmat Melchisedes Papa, in epist. ad Episcopos Hispaniae, dicens, *episcopos, quos sibi Dominus tanquam oculos elegit, et columnas Ecclesiae esse voluit, quibus etiam ligandi, et solvendi dedit potestatem, suo iudicio servavit. hocque privilegio B. clavigero Petro sui vice solummodo commisit*. In quibus verbis omnes Episcopos in hoc videtur Papae similes efficere, quod illos Deus iudicio suo reservavit. Unde ex hac parte divina ordinatione erunt exempti a iudicio mere humano, seu saeculari. Differunt tamen a Pontifice, quia in terris habent iudicem, cui Deus suas vices commisit. Pontifex autem superiorem hominem non habet, a quo iudicetur. Quae omnia etiam de Apostolis a fortiori procedunt, et videntur hanc partem multum persuadere.

9. *De exemptione sacerdotum.* — Tertio dicendum est de sacerdotibus, in quibus non invenitur ratio illa specialis quam in Episcopis consideravimus, quia non habent propriam jurisdictionem ecclesiasticam in foro

¹ Cap. Accusatio, l. c. 2, q. 7.

externo, et ideo, non sunt Ecclesiae principes, nec superiores principibus laicis quoad potestatem imperandi, et iudicandi illos in exteriori foro. Sunt tamen illis statu et gradu digniores, et Christi personam in suis ministeriis excellentiori modo representant. Praesertim in tremendi sacrificii oblatione, et in peccatorum absolutione, ubi Christi personam gerunt. Et ad illa munera ex vi sui ordinis et status deputati sunt, ideoque in verbis: *Ergo liberi sunt filii*, merito censendi sunt sacerdotes comprehensi, quia peculiari titulo et modo sunt de familia Christi, licet non in tam excellenti gradu, sicut Episcopi. Quod vero pertinet ad jus naturale, videtur etiam habere majorem congruentiam in sacerdotibus, quam in inferioribus, ratione characteris sacerdotalis. Primo quidem quatenus dat potestatem in corpus Christi verum, nam per illam maxime participant sacerdotium Christi, et efficiuntur res maxime sacrae, ideoque sunt eo ipso abstractae a jurisdictione saeculari, et spirituali potestati subjectae. Deinde accedit potestas in corpus Christi mysticum, ratione cujus fiunt spirituales patres laicorum et iudices loco Dei in spiritualibus causis, quae ad Deum maxime spectant, et in foro maxime sacro. Ratione quarum potestatum maxime in sacerdotes legis gratiae conveniunt tituli regum et deorum, quibus Scriptura solet ornare sacerdotes, ut jura etiam canonica supra citata expendunt, ad considerandum quam sit indecens sacerdotes a laicis iudicari. Quae indecentia ex natura rei inest, et fundatur in excellentia sacerdotalis characteris; ergo valde credibile est ex vi illius esse exemptos.

10. *An inferiores clerici jure divino eximantur.* — *Prima opinio negans.* — Atque hinc tandem constat quid dicendum sit de inferioribus clericis. Aliqui enim dixerunt illos non esse exemptos jure divino, etiam si majoribus ordinibus consecrati exemptionem a jure divino habeant, quod sensit Bernard. Diaz de Lugo, in Pract., cap. 65; et Joan. Lupus, tract. de Libert. Christ., p. 2, q. 5. Quod omnino non placet, tum quia quod aliquis ordo peculiari modo major aut sacer reputetur, ex jure positivo pendet, juxta cap. *Miramur*, de Servis non ordinand.; tum etiam quia jura supra allegata generaliter et sine distinctione loquuntur. Tum denique quia non solum clericis in minoribus ordinibus constitutis, sed etiam in universum personis ecclesiasticis, sive recipientibus characterem per aliquem

ordinem, qui sit verum sacramentum, sive per quemcumque alium ritum vel modum ab Ecclesia institutum, possunt cum proportionem applicari discursus facti. Nam omnes sub peculiari familia Christi comprehenduntur, et omnes ad ordinem rerum sacrarum et ecclesiasticarum pertinent, et magis aut minus non variant speciem. Sicut bona ecclesiastica quaedam sunt magis propria quam alia, et inter res sacras quaedam sunt aliis sacratiores, et nihilominus omnes aequae sunt Ecclesiae commissae, et a saeculari potestate exemptae ex divino jure. Idem ergo erit in personis.

11. *Sententia Navarri praefertur.* — *Obiectio ipsius.* — Melius ergo Navarr., in c. *Novit*, de Judiciis, notab. 6, n. 30, respondendo ad sextum argumentum, n. 15, absolute docet, ex vi characteris clericalis sequi ex natura rei exemptionem a jurisdictione laica personae sic sacratae, non solum quatenus sacra est, sed etiam quatenus homo est. Objicit tamen sibi, quia sequeretur omnem Christianum ex vi characteris baptismalis eximi a potestate laica, quia per illum characterem est Deo consecratus.

12. *Responsio ejusdem.* — Quod si respondeatur verum esse, Christianum ut characterem insignitum subdi spirituali potestati, et non saeculari, id est, in his quae ad Christianismum pertinent, ut hominem vero subdi potestati saeculari, replicabitur facile, quia idem dicitur de clerico ut affecto characterem clericali. Unde ipse Navarrus laborat in differentia assignanda, rejectisque aliorum sententiis, tandem respondet negando illationem, constituendoque discrimen inter utrumque characterem, quia baptismalis, inquit, non discernit inter Christianos, sed potius illos congregat in unum corpus, clericalis autem distinguit inter clericum et christianum populum. Quod amplius non declarat, sed potius dicit se omittere quaedam quae in alia editione objecerat, quia facilem solutionem habebant.

13. *Declaratur amplius solutio Navarri.* — *Confirmatio.* — Sed nihilominus videtur res indigere expositione, quia difficultas non videtur soluta. Nam imprimis omnis forma, constituens et uniens aliquo modo omnes similem formam habentes, distinguit illos a reliquis forma illa carentibus, et sic character baptismalis distinguit ab ethnicis, seu infidelibus, Ecclesiae non subditis, unde solum differt a clericali, quia baptismalis solum distin-

guit ab his qui omnino sunt extra Ecclesiam, clericalis autem distinguit inter fideles. At hoc non videtur sufficere, ut unus efficiat exemptum, et non alius, quia etiam character sacerdotalis distinguit non solum inter fideles, sed etiam inter clericos superioris et inferioris ordinis; ergo licet character sacerdotalis secum afferat exemptionem, non erit idem in inferioribus, vel certe non aequaliter. Simileque argumentum fieri poterit in inferioribus, praesertim distinguendo clericos in sacris a minoribus. Vel certe si character clericalis in primo gradu, vel etiam tonsura, quae primo facit distinctionem clerici a non clerico per specialem quamdam consecrationem, eo ipso affert exemptionem personae, etiam character baptismalis, cum faciat primam distinctionem Christiani a non Christiano, consecrando personam baptizatam Christo, afferet secum simile privilegium. Et augetur difficultas, quia saltem afferet character baptismalis exemptionem a potestate principum ethnicorum, quod dici non potest, ut supra visum est. Sequela patet, nam character ordinis, quia distinguit clericum a laico, eximit personam clerici a iudicio laici; ergo servando eandem proportionem, baptismalis character distinguendo Christianum ab ethnico, ab istius jurisdictione eundem eximet. Et confirmatur, quia non minor indecentia nec minus periculum invenitur in hoc, quod fidelis iudicetur ab infideli, quam in hoc quod clericus iudicetur a laico, et ideo Paulus, 1 ad Cor. 6, reprehendit fideles, qui apud infideles litigabant, et non apud sanctos, id est, fideles, ubi D. Thomas varias rationes indecentiae et periculi adducit, quae, servata proportione, ad utramque causam aequae possunt applicari, ut legenti et consideranti facile patebit. Unde Alexander Papa, inde e converso sumit argumentum ad exemptionem clericorum persuadendam, cap. *Relatum*, 11, q. 1.

14. *Auctoris responsio.* — His vero non obstantibus, et suppositis quae de characterem sacerdotali diximus, respondemus idem esse dicendum de omni characterem ordinis. Ad quod asserendum non parum juvat sententia Alexandri I, in canone proxime allegato, cum aliis quae supra retulimus. Ratio vero est, quia, licet isti characteres differant secundum magis et minus, tamen in hoc conveniunt, quod consecrant personam, dedicando illam divino cultui et alicui ministerio sacro, inchoando ab aliquo inferiori, et de se ordinato

ad supremum, quod est sacerdotale, vel episcopale, et hac ratione talis character statim constituit personam sacram, et eximit a saecularibus. Et in hoc potest constitui discrimen inter characterem ordinis et baptismi, nam character baptismi non sacrat personam deputando illam ministerio sacro, sed tantum consignat illam Christo, eamque ad fidem ejus retinendam specialiter obligat, et de se communis est omnibus hominibus, per accidensque est quod aliquibus non insit. Ideoque per se non distinguit inter fidelem et infidelem, in his quae ad temporalem vitam et politicum statum spectant, et propterea non ita secum affert exemptionem a jurisdictione fidelium in eisdem rebus civilibus et humanis, sicut character ordinis eximit clericum a potestate laici, quia dicendo personam ministerio sacro, per se distinguit utrumque statum clericalem et laicalem, et hoc fortasse est discrimen, quod Navar. indicare voluit, in d. cap. *Novit*.

15. *Hac exemptione gaudent quaecumque personae in statu ecclesiastico ab Ecclesia constitutae.* — Atque hinc tandem videtur idem dicendum de aliis personis, quae alio quocumque modo ab Ecclesia instituto seu determinato in statu ecclesiastico constituuntur. Quod sensit Navarr. supra, conjungens monachatum cum clericatu; monachus enim non imprimit characterem, et ex Ecclesiae institutione vel determinatione existit. Idemque dici potest de prima tonsura, quae initium est clericatus sine impressione characteris, et si quae sunt similia. Et confirmari potest ex cap. *Duo sunt*, 12, quaest. 1, ubi duo distinguuntur genera Christianorum, et unum esse dicitur, quod mancipatum divino officio, et deditum contemplationi et orationi, ab omni strepitu temporalium cessare convenit, ut sunt clerici, et Deo devoti. Ex quibus verbis colligere licet, eandem esse rationem exemptionis in hoc toto genere personarum, quia totum est Deo et divino cultui dicatum, quod est fundamentum exemptionis, licet modus consecrationis diversus sit; ergo omnes hae personae eodem jure censentur, quantum ad exemptionem.

16. Atque ita ad hoc totum genus personarum applicari poterit jus positivum divinum, quia ex hoc toto personarum genere integra Christi familia completur, juxta sententiam Thelesphori Papae, in epistola sua, ubi de omnibus ecclesiasticis personis sub nomine clericorum loquitur, et familiares Christi appellat.

Potest etiam ad omnes applicari jus divinum naturale, quatenus in generali ratione consecrationis, seu dedicationis ad divinum cultum fundatur, ut dixi. Neque obstat quod modus hujus consecrationis seu dedicationis ad divinum cultum in multis ex his personis sit ex Ecclesiae institutione, quia nihilominus facta tali institutione resultare potest jus naturale. Sicut licet consecratio calicis sit de jure ecclesiastico, exemptio calicis consecrati ab omni usu communi, et non sacro, naturali jure consequitur. Vel, sicut in materia de Simonia diximus, licet consecratio aut benedictio alicujus rei sit de jure ecclesiastico, nihilominus quod vendi non possit, quatenus consecrata, est de jure naturali; ita ergo in praesenti dici potest.

CAPUT XI.

UTRUM SECLUSO JURE DIVINO IMMEDIATO POTUISSET EXEMPTIO CLERICORUM PER JUS CANONICUM SINE ADMINICULO JURIS CIVILI INTRODUCI.

1. *Sensus questionis.* — Hæc quæstio simpliciter et absolute proposita necessaria non est, cum ostenderit præcedenti capite, hoc privilegium a jure divino esse immediate concessum, et supra cap. 3 etiam probatum sit, jure canonico esse stabilitum; nihilominus tamen ex hypothesi tractanda a nobis est proposita quæstio, tum ad materiæ complementum, ne opinionem ullam intactam et indiscussam relinquamus; tum ut ecclesiasticam potestatem tueamur, et nonnullis objectionibus, quæ contra superiorem resolutionem militant, satisfaciamus. Quærimus enim an, remoto jure divino immediate concedente hoc privilegium, potuerit Summus Pontifex suprema sua potestate illud concedere sine consensu sæcularium principum, vel tantum, supposita eorum donatione aut consensione, illius observantiam præcipere et tueri valuerit. In quo puncto non solum Marsilius Patavinus, et alii hæretici et schismatici, qui illius doctrinam sequuntur, negant potestatem ecclesiasticam ad hoc sufficere sine sæcularis consensu; verum etiam aliqui ex Catholicis eis in hac parte consentire videntur. Id enim supponunt, qui dicunt hanc immunitatem esse de jure civili primario, ut sentiunt Medina, C. de Restitut., q. 15, qui ait, hoc privilegium esse ex concessione sæcularis potestatis, significans ali-

ter induci non potuisse. Idemque aperte sentit Palacius, in 4, dist. 25, disput. 3, circa finem, et antea id tradiderat Hostiensis, in Summ., lib. 3, tit. de Immunit. eccles., § *Sed nec alia*, circa finem, dicens: *Non poterat autem imperator cogi ab initio, ut privilegium daret, sed ex quo dedit, auferre non potest*; et, ut Rebuff. et Covarr. allegandi referunt, illam sententiam ex professo docuit Petrus de Ferrara, in sua Practic. in forma libelli, verb. *Plenam*.

2. Fundamentum hujus sententiæ esse potuit, quia principes sæculares a principio jure naturæ, vel saltem gentium, habebant jurisdictionem civilem in personas clericorum, et illa non fuerunt immediate privati ab ipso Deo, ut ipsi sentiunt, et nos disputationis gratia permitimus; ergo neque a Pontifice possunt privari, quia, sicut non possunt privari dominiis suis, ita nec parte illorum, qualis est hæc jurisdictio, et quasi dominium super personas clericorum; ergo nec potest concedere Pontifex privilegium exemptionis, quia hoc subsistere non potest, nisi principes jurisdictione priventur. Dices, licet Pontifex directe non possit privare principem sæcularem dominio suo, indirecte interdum id posse per spiritualem potestatem, et hoc modo posse hoc privilegium concedere. Sed contra, quia hic usus indirectæ potestatis solum habet locum quasi per accidens, vel per modum defensionis subditorum fidelium, quando princeps illis esset perniciosus, et occasio ruinæ, vel per modum punitionis ecclesiasticæ, quando princeps criminosus et incorrigibilis fit dignus tali pœna, in quibus casibus etiam laicos subditos potest Pontifex eximere a subjectione talium principum; hic autem loquimur per se, et nulla interveniente causa vel culpa ex parte principis. Et hoc argumentum maxime urget in principibus infidelibus, quia non sunt subditi Ecclesiae potestati, nec directe, neque etiam indirecte; extenditur autem ad principes fideles, quia per conversionem ad fidem non sunt facti deterioris conditionis, nec parte aliqua jurisdictionis sunt privati.

3. *Confirmatio.* — Potestque de utrisque hoc confirmari. De fidelibus quidem, quia legimus Episcopos, vel judicium ab imperatoribus postulasse, quamdiu illi juri suo non cesserunt, ut in facto Constantini et Episcoporum Concilii Nicæni sæpe commemorato plane ostenditur; vel privilegium hoc ab imperatoribus impetrasse, quando illud habere

desiderarunt, ut colligitur ex Novella 83: *Ut clerici apud proprios Episcopos*, etc., tit. 11, collat. 6, ubi Justinianus ait, se plures leges scripsisse, quibus voluit ecclesiasticos ab Episcopis tantum judicari, et postea subjungit: *Petiti sumus a Menna, Deo amabili Archiepiscopo, reverendissimis clericis hoc dare privilegium*, etc. Et in multis aliis legibus, quas capite sequenti referemus, imperatores significant privilegium hoc ab ipsis donari, et a sua voluntate pendere. Imo Concilium Toletanum III, c. 21, privilegium exemptionis pro servis Ecclesiarum, Episcoporum et clericorum, a rege Hispaniæ postulavit, ut habetur in cap. *Ecclesiarum servos*, 12, q. 2.

4. De principibus autem infidelibus fieri potest argumentum, quia antequam convertantur ad fidem, possunt expresse conditionem exigere, et cum eo pacto converti, ut nullus subditorum suorum ab eorum jurisdictione eximatur, sive clericus sit, sive laicus; at si reges Japoniæ, Chinæ, aut similes, sub ea conditione baptismum peterent, et aliter illum acceptare nollent, non propterea esset illis denegandus, quia conditio illa neque est intrinsece mala, neque repugnat voluntati credendi omnia necessaria ad salutem et illis obediendi; ergo admittenda vel saltem toleranda esset propter tantum bonum, quale est unius regni integra conversio; semel autem admissa conditio servanda esset, cum non sit injusta; ergo signum est habere temporales principes jus, ut licet ad fidem convertantur, suis subditis, aut parte illorum non priventur, et consequenter licet illam conditionem expresse non ponant, implicite illam includunt vel supponunt, quia nullus censetur juri suo renunciare, nisi satis expresse id declarat.

5. *Secunda et vera sententia.* — Nihilominus vera et certa sententia est, sive hoc privilegium exemptionis immediate sit ab ipso Christo omnibus clericis collatum, sive non sit, potuisse Pontifices illud conferre, ejusque observantiam principibus sæcularibus præcipere, et ad consentiendum eos cogere. Ita docuit Innocentius, in cap. 2, de Majorit. et obedient. Nam proponens quæstionem, quis eximit clericos, prius dicit, quod *Papa, consentiente imperatore*; postea, quod *exempti sunt a Deo*; et tandem ait, vel dic, quod *Papa, etiam sine consensu imperatoris eos potuit eximere a jurisdictione imperatoris per suas constitutiones, quia cum clerici spirituales res sint, et ex toto corpus suum et animam dede-*

runt in servitium et sortem Christi, per consequens Papæ judicio, et constitutionibus sub sunt. Eadem est communis sententia Canonistarum, in c. *Ecclesia S. Mariæ*, de Constitut., præsertim Panormit., Felin. et Deci., et Rebuff. in Concordat., tit. ult., ubi sententiam Petri de Ferrara falsam et damnatam appellat, et idem tenet Alvarus Pelagius, lib. 1 de Planct. Eccles., cap. 44, in fine referens, et ad litteram sequens sententiam Innocentii. Idem Driedo, lib. 1 de Libertate Christian., c. 9; et Covarr., in lib. Practic. Quæstion., cap. 31, concl. 3 et 4; Soto, 4, d. 25, quæst. 2, art. 2, concl. 6; Molin., tom. 1, tract. 2, de Justit., disput. 31, § *Tertia vero*; Henriq., l. 7 de Indul., c. 24.

6. *Probatur primo.* — *Evasio.* — Probatur primo ex illis decretis, quibus observantia hujus immunitatis sub censuris, ipsis etiam principibus temporalibus præcipitur, ut constat ex c. *Noverit*, et c. *Gravem*, de Sent. excom., et cap. ult., de *Rebus Eccles. non alienand.*, et c. *Quamquam*, de Censib., in 6, et fere toto tit. de Immunit. Ecclesiar., in decretal., et Sexto, et ex Bulla Cœnæ Domini, tot annis a tot Pontificibus repetita; nam in ea per varios articulos, et latis gravissimis censuris etiam contra principes et reges temporales hanc libertatem Ecclesiae defendunt. Dicere vero posset aliquis, hæc omnia decreta esse noviora, et supponere privilegium exemptionis prius ab imperatoribus collatum, et ita jam supponere consensum temporalis principis, qui semel datus retractari non potest; et ideo facta illa suppositione, locum habere omnia illa præcepta, nihilominus tamen in principio necessarium fuisse consensum principum, et sine illo non potuisse Ecclesiam similia præcepta ferre.

7. *Exploditur dicta evasio.* — Sed hoc profecto incredibile est, tum quia dicti Pontifices non fundantur in illo principio, quod privilegium Ecclesiae datum ab imperatore ab eo revocari non potest; nam, licet illud verum sit, ut infra videbimus, non est tamen ita certum, sicut est certum illa decreta et censuras obligare omnes principes etiam supremos ad immunitatem ecclesiasticam non violandam. Non ergo nituntur Pontifices in illo principio, sed vel in jure divino, vel in suprema potestate, quam a Christo habent ad regendam Ecclesiam, et præsertim res sacras et ecclesiasticas, ut expedire censerint ad divinum cultum, et ad supernaturalem hominum finem. Unde multi etiam ex antiquioribus Pon-